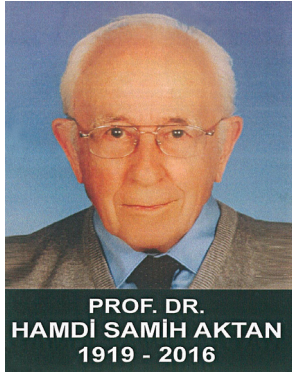

Hocaların Hocası Bilim İnsanı Prof. Dr. Hamdi Aktan Işıklar Ülkesine Olan Yolculuğuna Çıktı...

PROF. DR.
HAMDİ SAMİH AKTAN
1919 - 2016

Yıl 1919,
Birinci Dünya Savaşı bitmiş, galip ülkeler bir araya gelerek mağlup ülkeleri paylaşmaya çalışmaktadırlar. Osmanlı İmparatorluğu da Birinci Dünya Savaşı'na nasıl girdiğini anlayamadığı gibi koca İmparatorluğu da

nasil kaybettiğini anlayamadı. Galip ülkeler Anadolu'ya ve Trakya'ya yoğun çıkarmalar gerçekleştirmekteydi. Yunanlılar İzmir'e çıkar, bu işgali gören Mustafa Kemal de düşmanı geldikleri gibi göndermek için Samsun'a çıkarak varoluş ateşini yakar. Anadolu hem bitkin, tükenmiş, yorgun, aç, susuz, çaresiz, yoksul, hem de trahom, sifiliz, tüberküloz, sıtma gibi salgın hastalıklardan kıvrınmaktadır.

Bu tarihi dönemde, 1919 yılında, Prof. Dr. Hamdi Aktan Kayseri'de dünyaya gelir. O, on bir yaşına kadar Kayseri'de yaşar. İlköğreniminin ilk üç yılını Kayseri İnönü İlkokulu'nda son iki yılını da Tokat Cumhuriyet İlkokulu'nda tamamlar. Ortaokulu da Tokat Ortaokulu'nda 1934 yılında bitirir. Lise eğitimini Ankara Gazi ve Erkek Lisesinde tamamlayarak 1937 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girmeyi başarır. 1933'deki üniversite reformundan sonra İstanbul Üniver-

tesi yeniden yapılandırılarak akademik eğitimde bir devrim yaşanır. Bu dönemde Hamdi Aktan Hitler'in Almanya'sındaki Yahudi düşmanlığından kaçarak ülkemize sığınan ünlü hocalardan ders almıştır. Bu dönemde eğitimdeki devrim cumhuriyetin temelini oluşturan kadroları yetiştirmiştir. Bu hocalardan bir kaçını hatırlarsak bu ülkenin temelinde taşı olan bilim adamlarını da hatırlatmış oluruz; Prof. Dr. Erich Frank, Prof. Dr. Philip Schwartz, Prof. Dr. Julius Hirsch, Prof. Dr. Rudolf Nissen, Prof. Dr. Oben Dorfer, Prof. Dr. H. Winter Steinn, Prof. Dr. A. Eckstein, Prof. Dr. Wilhelm Liepmann, Prof. Dr. Joseph Igersheimer, Prof. Dr. K. Hellmann, Prof. Dr. Max Clara, Prof. Dr. Max Sgalitzer, Prof. Dr. Edward Melchior, Prof. Dr. Paul Pulewka, Prof. Dr. Max Meyer, Prof. Dr. Alfred Marchionini, Prof. Dr. Werner Lipshitz gibi sayısız bilim adamlarının bu Cumhuriyetin temelinde emekleri vardır. Hamdi Aktan 1943 yılında İstanbul Tıp Fakültesini bitire-

Prof. Dr. Cihan YURDAYDIN, Prof. Dr. Necmi DEĞER

rek İkinci Dünya Savaşı'nın gürültüsü patırtısı içinde vatani görevini yapmak üzere şark hudut komutanlığı bünyesindeki Ardahan Hudut Alayı Tanksavar Taburuna hekim olarak atanır. Ardahan, Damal, Göle, Posof'da Mayıs 1946'ya kadar çalışır ve tabip üsteğmen olarak terhis olur.

bağlı "Royal Infirmary, Hematoloji Departmanı"nda Prof. Dr. John F. Wilkinson ile çalışmaya gider. Sekiz aylık bu çalışmayı müteakip 1951'de Türkiye'ye döner. 1952'de doçent olan Hamdi Aktan 1956 yılında ihtisas yapmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmeye karar verir. Kansas'da Prof. Dr.

1946 yılında yapılan imtihanında başarılı olan Hamdi Aktan 1945 yılında açılan Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde iç hastalıkları kürsüsünde Prof. Dr. İrfan Titiz'in kliniğinde asistan olarak çalışmaya başlamıştır. Bu dönemde yetişen hekimlerde insan ve vatan sevgisi üst düzeydedir. "Her şey insan ve vatan içindir" anlayışı onları bilimden yana da tavırlı hale getirmiştir. Bilim adamı olmak, ülkelerine hizmet etmek onların ana hedefleriydi. 1949'da dâhiliye uzmanı olan Aktan görevine başasistan olarak devam eder. Bu dönemde İngiltere Manchester Üniversitesi'ne

Prof. Dr. Necmi DEĞER, Prof. Dr. Cihan YURDAYDIN, Prof. Dr. Ali ÖZDEN, Prof. Dr. Gültekin SÜLEYMANLAR

Arthur P. Klotz ile birlikte başarılı bir yıl geçirir. Normallerde ve pankreas hastalarında yaptıkları sekretin testi sonuçlarını Birinci Dünya Gastroenteroloji Kongresi'nde sunmuşlardır (Mayıs 1958). Hamdi Aktan Amerika'daki ikinci yılını Philadelphia'daki Pennsylvania Üniversitesi'nde, Prof. Dr. Thomas E. Machella'nın yanında geçirmiş ve ülkesine dönmüştür.

1959 başlarında gastroenteroloji kürsüsü Türkiye'de ilk defa Ankara Tıp Fakültesi'nde kurulur (Prof. Dr. Zafer Paykoç o zaman dekan idi). Hamdi Aktan, Zafer Paykoç'un daveti, İrfan Titiz'in de müsaadesi ile gastroenteroloji kürsüsüne geçer. Kürsü kurulmuş fakat yataklı servis yoktur. Bu arada Zafer Paykoç, Hamdi Aktan ve Namık Kemal Mentesh'in öncülüğünde Türk Gastroenteroloji Derneği (TGD) kurulur. Bu arada (1959) Sağlık Bakanlığı'na bağlı Ankara Hastanesi'nin bir katı Ankara Tıp Gastroenteroloji Kliniğine ayrılır.

Aktan 1961'de profesör olur. Hocamız TGD başkanlığı yanı sıra yıllarca dernekte sekreter, üye olarak görev üstlenmiştir. Türkiye'deki ilk resmi gastroenterolog Hamdi Hoca'dır, Sicil numarası da 1'dir. Hocamız 1974'de yapılan "1. Ulusal Gastroenteroloji Kongresi"ni düzenlemede gece-gündüz çalışmıştır. Prof. Dr. Hamdi Aktan yaklaşık 20 yıl, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası'nda da yayın komisyonunda başkanlık ve üyelik yapmıştır.

Gastroenteroloji kliniğinin Ankara Hastanesi'ndeki konukluğu 1964 yılında sona erer. Bu kez de yeni inşa edilen Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesi'ne taşınır. 1972'de tıp fakültesi ve klinik Cebeci-Dikimevi kampüsündeki yeni yapılan kendi binasına taşınır.

Prof. Dr. Hamdi Aktan 1981 yılında kendi isteği ile emekli olmuştur. 1982-87 yılları arasında da Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde gastroenteroloji lisans eğitim-öğretimine katkıda bulunmuştur. Prof. Dr. Hamdi Aktan yurtdışı ve yurtiçinde birçok çalışmasını da yayınlayarak bilime katkıda bulunmuş bir bilim adamıdır.

Benim kuşağım gastroenteroloji anabilim dalı iken asistanlık dönemine başlamıştır. Bizim asistanlık süresinde aldığımız maaş, aylık ev kirasına yetmezdi. Asistanın az, işin çok olduğu bir dönemdi. Bugün kullanılan yüksek teknoloji ürünü cihazlar olmadığı gibi laboratuvar imkânları da sınırlı idi. O dönemde hocalık da asistanlık da zor mu zordu. Son elli yıldaki tıbbi tanı olanakları işleri kolaylaştırdı dersem bu %100 doğrudur.

Hamdi hocamız işini severek yapan, ciddi, prensip sahibi, hastasına sevgi ve saygı gösteren bir insandı. Bu nedenle klinik çalışmada programa riayet belli bir disiplin içinde gerçekleşirdi. Hocalarımız giyime, bakımlı olmaya, özen gösterdikleri gibi kravat takmayı, önlük giymeyi de ihmal etmezlerdi. Bu; hocama göre mesleğe, hastaya saygının ifadesiydi. Bizim dönemimizdeki hocalarımızın çoğu gibi Hamdi Hoca da Cumhuriyete bağlı, Cumhuriyet'e kol kanat olan bir insandı. Hocalarımız milliyetçi, Atatürkçü, bilimden yana cumhuriyetçi insanlardı.

O dönemin sosyo-ekonomik, siyasi durumu ve uluslararası ilişkilerin yarattığı koşullar nedeniyle hocalarımız komünizmden korkarlardı ve komünizme karşıydılar. Çünkü devlet adamları hep milleti kandırdılar "komünizm bu kış geliyor"

Hocanın öğrencilerinden; Prof. Dr. Güneş AKGÜN, Prof. Dr. Gülşen YAKUPOĞLU ve sevenleri...

diye. Komünistlerin de solcuların içinde saklandığına inanılırdı. Klinisyen hocalarımızın hemen hemen tamamına yakınının muayenehanesi vardı. Hatta bazı hocaların zaman bulup klinikte yatan hastalarını bile göremedikleri olağandı. Benim hocalarım böyle bir yanlış hiç yapmadılar, onlar klinik vizitelerinin ve hasta başı öğrenci eğitiminin kutsal bir görev olduğunu kavrayacak kadar derin kültüre sahip kişilerdi. Hocalarımız, mevcut ekonomik koşulların üniversite hocalarına normal yaşam fırsatı vermediğinden muayene yanlış idiler. Çünkü tam gün çalışan hocaların ekonomik sıkıntı çektikleri biliniyordu. Hamdi Hocam bana da doçent olunca muayenehane açmamı ve mutlaka gastroskop almamı önermişti.

Türk hekimleri, Türk tıp bilim adamları bu devleti nerdeyse yüzyıl sırtında taşımıştır. Hekimler bu ülkeye hizmeti ödev bilmiştir. Batı dünyasında tıp alanında devrim 19. yüzyılın sonunda USA'da John Hopkins'in tam gün çalışmaya geçmesiyle gerçekleşmiştir (1893). Bu olayı takip eden yüzyılda da Amerika Amerika olmuştur.

Tam gün çalışma; bir ülkenin bilime saygılı hale gelmesine, bilimin olmazsa olmaz olduğuna inancın gelişmesine, insanın insan olmasına, bilim adamlarına saygı gösterilmesine, demokrasinin gelişmesine zemin hazırlar.

Hamdi Aktan, zaman içinde tam gün olmadan üniversitenin üniversite olamayacağını dile getirmiştir. Tam gün için mücadele yapılmalıdır. Tam gün, üniversitenin onurunu, şerefini kazanması, ülke sorunlarına sahip çıkıp sorunlarına çözüm üretmesidir. Tam gün karşıtlığı başkalarını değil yalnız kendini düşünmek demektir. Bugünkü uygulamalar tam gün değildir. Hamdi Hocam, temel bilimlerin gelişmediği yerde araştırma yapılamayacağını hep dile getirmiştir, mevcut sistemin de üniversitelerde araştırma değil ikinci basamak hizmet verilmesini istediği bilinmektedir. Üniversitede araştırma şartlarının oluşmadığını gördüğü için hocamız üniversiteden erken ayrılmıştır.

Maalesef üniversitelerimizde şartlar gelişmemiş, kötüleşerek üniversiteler üniversite olmaktan çıkmıştır. Ben hocalarımın dini ve siyasi işlerle ilgili tarakta bezleri olduğunu hiç görmedim. O dönemdeki hocaların hoca olması nedeniyle siyasi ve dini çevreler hocalarımızdan çekinirlerdi, çünkü o dönemde dogmalar yıkılmıştı tıpta yaşanan devrim onları da etkilemişti. Hekimler eski saygınlıklarını kazanıncaya dek çaba göstermezlerse karanlıktan çıkış yoktur.

Hekimlerin aşağılandığı, dövüldüğü, öldürüldüğü bir dönem yaşanmaktadır. Hekimler etik kurallar içinde eski saygınlıkla-

5-8 Ekim, 1977. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Morfoloji Binası, Ankara

rını kazanmak, onurlu günlere dönmek için önce mesleki bilgi ve donanımlarını sürekli yenilemeliler ve deontolojik kurallara uymalıdır. Hekimlere gösterilen saygısızlık hekimlerin kendilerine olan saygısını yitirmesine yol açmaktadır. Hamdi Hocanın şu sözünü hiç unutamam, son veda dersinde öğrencilere “Hastalarınıza sevgi ve saygı ile yaklaşırsanız toplumda itibarınız olur. Giyiminizde de örnek olacak şekilde dikkatli olun.” önerisinde bulunmuştur.

Hamdi Hoca klinikte sorun yaratan değil sorun çözen bir insandı. Hoş gönüllü, destek verici tavırları ile gençlerin zarar görmemesi için gereken toleransı hep göstermiş, kliniğin kimliğine öncelik vermiştir. “Ali, Zafer Avrupa’da ya da Amerika’da olsaydı daha çok başarılı olurdu.” diyecek kadar olumlu bir insandı. Zafer Hoca da onun düşüncesini almadan karar vermezdi. Her zaman “bir de Hamdi’ye soralım” demeyi hiç unutmamıştır. Hamdi Hoca kadirşinas bir insandı. Prof. Dr. Fahri Işıtan hasta olduğu zaman bana “Ali dostun çok hasta, çok üzgünüm.” demişti.

Hamdi Hocam paraya hiç tapmamıştır. O muayenehanesinde gördüğü hastadan hastaneye yatması gerekenlerden muayene parası almazdı. Bunu da klinikte asistanına yazılı olarak bildirirdi. O, kliniği çiftliği gibi hiç kullanmamıştır. O, ulusalcı yapısı ve güçlü, bilimden yana tavırlı bir devleti hep iste-

miştir. Amerika’ya gideceğim zaman hocanın fikrini almaya gittiğimde “Ali, Amerika Birleşik Devletleri bilimin Kabe’sidir, gitmelisin.” diyerek bana destek olmuştur. Hocam ülkemizde olup biten her şeye çok üzüldü ama bilimin gündemden düşürülmesine çok sinirlenirdi. Örnek bir insan, örnek bir hoca, örnek bir vatanseverdi. Onlar görevini yaptı, görevini yapmayanlara ne denecekse onu da zaman söyleyecektir.

Hamdi Hocam, arkeolojiye olan ilgisi nedeniyle emeklilik döneminde bu konuya zaman ayırarak “Doğu Likya” konusunda bir de kitap yazmıştır (Olympos ve Khimaira).

Prof. Dr. Hamdi Aktan arkadaşları gibi İstanbul Tıp Fakültesi’nde hocalık yapan Alman profesörlerden çok etkilenmiştir. O hocaların yetiştirdiği hekimler ülkemizin çağdaşlaşmasında, aydınlanmasında büyük katkı sağlamışlardır. Onlar çağdaş, özgür, şahsiyetli, bilimden yana tavırlı idiler. Bu ülkenin sonsuza dek kalacak şekilde güçlenmesi için çok mu çok özveride bulundular. Fakat zaman içinde Cumhuriyet karşıtları örgütlenerek Cumhuriyet’e kol kanat olanları da önce yok saymaya, sonra da yok etmeye başladılar. Karanlığın çökmesinde batının, Papa’nın önemli katkıları yanı sıra işbirliği de rol oynamıştır. Komünizm geldi geliyor derken, ortalık karanlık, zifri karanlığa dönüşüverdi. Toplum göremez, okuyup anlayamaz, yalnızca çıkarını düşünüp ayakta kalmak için paraya

tapar hale geldi. Bu akıl durgunluğu sendromu tablosu içinde toplum olanı değil olmayanı görmeye başladı. İnsanlar yalnız kendini ve çıkarını düşünür hale geldi. Ülkesini düşünemez hale gelince de ülkenin çöküşünü de göremez hale geldiler.

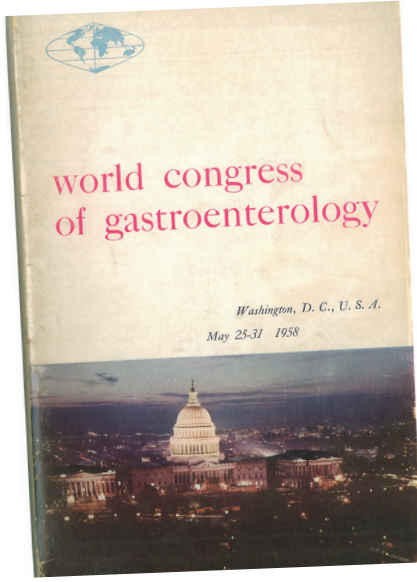
Ülkenin hali Cumhuriyet'e kol kanat olanların yüreğini yaraladı. Ömürlerinin son dönemini acılar içinde yaşadılar.

Bilim adamları neden bilimden, insandan yana tavır koymadılar? Üniversiteler 1933 öncesi üniversitelerimiz gibi yalnızca seyrediyorlar, anlamak mümkün değil.

Hocam; özgür, üretken, bağımsız, zincirleri olmayan üniversiteyi göremeden, eğitimde en geride kalmış ülkeler arasında olduğumuzu, bu ülkede yedi milyon insanın okuma yazma bilmediğini, sağlık kurumlarının çağ dışılığını, tıpta etiğin-deontolojinin rafa kaldırıldığını, insanların çıkarlarının, paranın peşinde koştuğunu, kimsenin ülkesini düşünmediğini, insanların çocuklarının geleceğini yiyen canavarlar haline geldiğini göre göre acılar, üzüntüler içinde son günlerini geçirdi. O hiçbir zaman umutsuz olmadı. İnsanlığın ve bilimin yakın gelecekte gücünü ortaya koyacağına inanarak son yolculuğuna çıktı. O da Goethe gibi, gençlerin yaşlıların bilgi ve tecrübesinden yararlanmasını öğütledi. Her şeyi bilen, istedikleri gibi okuyup anlayan gençlere bu son uyarısı olsun. İnsan insan olduğunu unutursa yapılacak iş hatırlatmaktır.

13. Ulusal Gastroenteroloji Kongresi, Türki Cumhuriyetlerden gelen misafirlerimiz, (Antalya, 1996). Hamdi Hocam bu toplantıya Türkçe konuşan ülkelerden çok sayıda katılımcının geldiğini görünce "Ali hayretler içerisindeyim, sanki Amerika'daki kongrelerdeki havayı burada yaşıyoruz" diyerek beni canı gönülden tebrik etti.

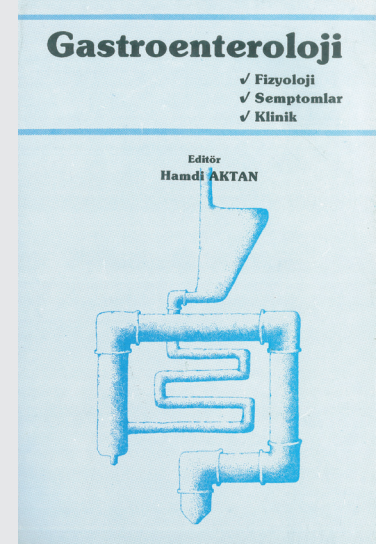
Bu ülkede gastroenterolojinin doğuşunu gerçekleştirenlerden birisi olan **Prof. Dr. Hamdi AKTAN** insanlığa birçok eser bırakarak, güneşe doğru yolculuğuna **01.08.2016**'da çıktı*. Ölümsüzler arasında yer alacak Hocama sevgi ve saygılarımla.

Prof. Dr. Ali ÖZDEN

Cumhuriyetin çocukları çağcıl bir ülke yaratmak için elinden geleni yaptı. Onlar yaptıkça Cumhuriyetin düşmanları, kurtuluşa katılmayanlar ne yapıldıysa yıkmaya, cehaletin karanlığında yok etmeye çalıştılar. Üniversiteleri yok saydılar. Bilim insanlarını aşağıladılar, halkımız da ne üniversitesine ne de bilim insanlarına sahip çıkamadı. Kendini bilenler bilimsel çalışma ortamı yok olunca sessizce ayrıldılar. Prof. Dr. Hamdi AKTAN da “araştırma yoksa ben de yokum” dedi ve ayrıldı. Başta Hamdi AKTAN olmak üzere bilimden yana tavırlı birçok hocamız; elleri kolları bağlandığı, özgürlükleri ellerinden alındığı ve araştırma ortamı yok edildiği için düşlerini gerçekleştiremediler. Onlar bilimin ve üniversitelerin çağcıl konuma gelmesini düşlediler ama çabaları boşa çıktı. Son 70 yılda yaşananlar yavaş yavaş herşeyi yok etti. Bu da bilim dünyasında korkuyla beslenen “Akıl Durgunluğu Sendromu”na yol açtı. Bilimi bilim adamları koruyamayınca bilim de varlığını devam ettirmek, olmazsa olmazlığını kanıtlamak için, tüm dünyayı aydınlatmak için yola çıktı. Prof. Dr. Hamdi AKTAN’ın yayınladığı ulusal ve uluslararası makaleler onun bilim insanı olarak gösterdiği çabayı açıkça ortaya koymaktadır. Hocam; nurlar içinde olasin, bilimin aydınlığında yeni kuşaklar düşlerinizin yarım kalanlarını gerçekleştirecektir.

Bilimin yarattığı nimetleri tüketmelerine rağmen, hala bilimi köleleştirmek ve yok etmek arzusunda olanlar bilsinler ki bilimin aydınlığı gerçeği açıkça ortaya koyacaktır. Bu nedenle herkes bilime saygı göstermek zorundadır. İnsan eğitilince insan olur, eğitilmezse ne olur? Bilimi yaratan insan, insanı da İNSAN yapacaktır. Hocam; bilim kendini yaratan insanları hiç unutmaz. Özverileriniz, yarattığınız eserler bu ülkeyi bugün olduğu gibi yarın da aydınlatacaktır.

En derin saygılarımızla...

*Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Şehsuvar Ertürk'e “Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi” yazılı çelengi için sonsuz teşekkürler. Özellikle kendi ismini değil fakültenin ismini kullandığı, kurumunu öne çıkardığı için kendisini canı gönülden tebrik ediyorum.